

Sygn. akt IACa 21/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2009 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dariusz Dończyk

Sędziowie: SA Arina Perkowska (spr.)

SA Maryla Domel-Jasińska

Protokolant: stażysta Żaneta Dombrowska

po rozpoznaniu w dniu 12 lutego 2009 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa R.

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w (...)

z dnia 13 października 2008 r. sygn. akt I C 64/08

I. Zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 (pierwszym) w ten sposób, że oddała powództwo;

II. Oddała apelację powoda.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Powód R. domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa - Zakładu Karnego w (...) kwoty 80.000,- zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dobra osobistego godności na skutek bezprawnego działania pozwanego, polegającego na niezapewnieniu powodowi właściwych warunków bytowych podczas odbywania kary pozbawienia wolności. Powód w szczególności naprowadzał, iż przebywa w nadmiernie przeludnionych celach, w których brak jest należytego wyposażenia. Twierdził, że przy tak dużym zagęszczeniu w celi nie ma możliwości zachowania prywatności oraz intymności przy wykonywaniu czynności związanych z higieną i potrzebami fizjologicznymi. Zarzucał pozwanemu brak zapewnienia właściwych warunków bytowych, osadzenie w pomieszczeniu zbudowanym z metalu, w którym w okresie letnim występują temperatury do 35°C, a w okresie zimowym wyłączane jest ogrzewanie i z nawiewu leci zimne powietrze. Zarzucał nadto, że w pawilonie (...), w którym przebywa, brak świetlicy, że spacernik jest zbyt mały i zbudowany z betonu, a spacer odbywają się w dużych grupach oraz, że w zakładzie karnym służba zdrowia nie podaje żadnych witamin, a Dyrektor Zakładu zakazał ich dostarczania osadzonym przez bliskich. Twierdził, że utrudniano mu kontakty z rodziną i innymi bliskimi osobami.

Pozwany Skarb Państwa - Zakład Karny w (...) w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa twierdząc, że powodowi zapewniono począwszy od jego osadzenia w dniu (...) warunki bytowe zgodnie z przepisami rozporządzenia

Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.08.2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, że powód nie zgłaszał uwag do

warunków bytowych. Pozwany naprowadzał, że w celach w których osadzono powoda, a mianowicie po przyjęciu w celi nr (...) oddział „0” o powierzchni 22,71 m⁽⁽²⁾⁾, przeznaczonej dla 7-osób przebywało 8 osadzonych, zaś w celi nr (...) na oddziale (...), o powierzchni 10.20 m⁽⁽²⁾⁾ przeznaczonej dla 3 osób przebywa 4 osadzonych. Obie cele są wyposażone w łóżka, szafki, taborety dla każdego osadzonego, stoły, mają zabudowane kąpiki sanitarne. Pozwany podnosił, że osadzeni w pawilonie (...) z oddziału (...) mogą korzystać ze świetlicy w oddziale (...), korzystać ze spacerów, zajęć na siłowni, nauki, mszy, imprez kulturalno-oświatowych.

Wyrokiem z dnia 13 października 2008 r. Sąd Okręgowy w (...) zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 730 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13.10.2008 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i nie obciążył powoda kosztami procesu.

Rozstrzygnięcie to oparł Sąd Okręgowy na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach:

Powód R. przebywa w Zakładzie Karnym w (...) od (...). Po przyjęciu do Zakładu do dnia (...) został osadzony w celi nr (...) na oddziale „0”, o powierzchni 22,71 m⁽⁽²⁾⁾, przeznaczonej dla 7 osób, w której dostawiono 1 łóżko. W okresie pobytu powoda w tej celi przebywało 8 osób. Cella była wyposażona w łóżka, szafki i taborety dla każdego osadzonego, 2 małe stoły i 1 duży oraz miała zabudowany kącik sanitarny, punkt świetlny. Była wyposażona w środki czystości.

W okresie od (...) do (...) powód przebywał w oddziale (...), w celi mieszkalnej nr (...), o powierzchni 10,20 m⁽⁽²⁾⁾. Jest to cella 3 osobowa. W czasie pobytu powoda przebywało w niej 4 osadzonych. Cella ta wyposażona jest w: łóżka, szafki i taborety dla 4 osób, 2

małe stoły, kącik sanitarny zabudowany, punkt świetlny i środki czystości.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód obecnie przebywa w celi mieszkalnej nr (...)-osobowej. Nadto ustalił, że Dyrektor ZK w(...) pismem z dnia 15 kwietnia 2002 r. poinformował Sąd Okręgowy w (...) III Wydział Penitencjarny, że w pawilonie nr (...) zaszła konieczność zmniejszenia powierzchni przypadającej na osadzonego przez dostawienie do celi po jednym łóżku w celach oddziału, szczegółowo wymienionych w piśmie, w tym w celach o numerze 121-128.

Pismem z dnia 10 lutego 2004 r. Z-ca Dyrektora Zakładu Karnego w (...) poinformował Sąd Okręgowy w (...) III Wydział Penitencjarny, że na wniosek Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w K. zachodzi konieczność umieszczenia skazanych w warunkach, w których powierzchnia celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m⁽⁽²⁾⁾, w tym w celi nr (...) w pawilonie nr (...). Przedstawione pisma nie określały okresu w którym miało funkcjonować zagęszczenie celi.

Dyrektor pozwanego Zakładu nie wydawał odrębnych zarządzeń w przedmiocie okresowego zagęszczenia skazanych w celach.

W okresie pobytu powoda w pozwanym Zakładzie Karnym nie było - jak to ustala Sąd I instancji - przypadków zgłaszania przez osadzonych niedogrzanania lub przegrzania celi, zaś w przypadku awarii funkcjonowania systemu grzewczo-chłodzącego jej przyczyny były niezwłocznie usuwane.

Sąd Okręgowy zważył, że zgodnie z, art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Obowiązek ten powinien być realizowany przez władze publiczne przede wszystkim tam, gdzie Państwo działa w ramach imperium

realizując swoje zadania represyjne, których wykonanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka.

Wymóg zapewnienia przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jedynym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego, znajdującym wyraz w normach prawa międzynarodowego. Stanowi o tym wprost art. 10 ust. 1 ratyfikowanego przez Polskę Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Publicznych z dnia 19 grudnia 1966 roku (Dz.U. z 1977 roku, Nr 38, poz. 167 i 169) głoszący, że każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka. Sąd I instancji podkreślił, że art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 roku, ratyfikowanej przez Polskę w 1993 roku (Dz.U. z 1993 roku, Nr 61, poz. 284 ze zm.) stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Przepis ten wprowadza obowiązek władzy publicznej zapewnienia osobom osadzonym w zakładach karnych godziwych i humanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, nie naruszających godności ludzkiej. Łączy się z tym uregulowaniem wynikający z art. 8 ust. 1 Konwencji nakaz poszanowania życia prywatnego obywateli i ich prawa do intymności, co w odniesieniu do osób osadzonych w zakładach karnych oznacza obowiązek zapewnienia takich warunków bytowych i sanitarnych, w których godność ludzka i prawo do intymności nie doznają istotnego uszczerbku. Odpowiednikami powyższych norm prawa międzynarodowego są art. 40, 41 ust. 4 i 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd I instancji po przytoczeniu części orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zapadłych w sprawach dotyczących warunków odbywania kary pozbawienia wolności (skarga (...), skarga (...), skarga (...); skarga 28524/95; skarga (...)) stwierdził, że można postawić na ich tle tezę, że odbywanie kary pozbawienia wolności w przeludnionych celach z nieoddzielną toaletą i węzłem sanitarnym, z nieodpowiednią wentylacją, może stanowić przejaw poniżającego traktowania, prowadzącego do

naruszenia godności osób pozbawionych wolności. Stwierdził też, że na gruncie prawa polskiego może uzasadniać żądanie zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. jako naruszające dobra osobiste skazanego: godność i prawo do intymności (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28.02.2007 r., V CSK 431/06).

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 24 § 1 kc przesłanką konieczną do udzielenia ochrony o charakterze niemajątkowym jest bezprawność działania naruszającego dobra osobistego, przy czym norma ta ustanawia domniemanie bezprawności, zatem na pokrzywdzonym spoczywa jedynie obowiązek wykazania, że konkretne dobro osobiste zostało naruszone, zaś sprawca naruszenia chcący uwolnić się od odpowiedzialności musi wykazać okoliczności wyłączające bezprawność jego zachowania.

Powracając po tych uwagach ogólnej natury na grunt sprawy niniejszej Sąd I instancji stwierdził, że z zebranego materiału dowodowego wynika, że w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w (...) powód dwukrotnie przebywał w celach przeludnionych, a mianowicie: - przez okres 15 dni (od 15 do 29 listopada 2007 r.) w celi, w której na 1 osadzonego przypadało 2,84 m⁽²⁾;

- przez okres 7 miesięcy i 12 dni (od 29 listopada 2007r. do 10 lipca 2008 r.) w celi, w której na 1 osadzonego przypadało 2,55 m².

Następnie Sąd meriti wskazał, że zgodnie z art. 110 kkw norma powierzchni w celi na jednego skazanego wynosi 3 m², z tą uwagą iż podzielić należy pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 roku, zgodnie z którym zapewnienie przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest co prawda jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego, jednakże osadzenie skazanego w celi w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², przy spełnieniu przesłanek określonych

w art. 248 § 1 kkw, jest zgodne z prawem (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 02.10.2007 r. II CSK 269/07, OSNC-ZD 2008/3/75).

Sąd orzekający - po przytoczeniu treści art. 248 § 1 kkw - skonstatował, że w świetle ustaleń stanu faktycznego działania pozwanego Zakładu Karnego w (...) w stosunku do powoda były bezprawne, bowiem powierzchnia w celach przypadająca na niego była mniejsza niż 3 m^{((2))}, a pozwany nie wykazał, że czas, na jaki powód został osadzony w przeludnionych celach był z góry określony. Pozwany nie wykazał też, że istnieją jakiegokolwiek wyjątkowe okoliczności uzasadniające ustalenie, że kilkumiesięczne pobyty w przeludnionych celach nie były nadmiernie długie. W ocenie Sądu Okręgowego przebywanie przez powoda bezterminowo w zagęszczonych celach naruszało jego godność i nosiło znamię swego rodzaju nieuzasadnionej tortury. Zdaniem tego Sądu złożone przez pozwanego informacje Dyrektora Zakładu Karnego w (...) z dnia 14.04.2002 r. i 10.02.2004 r. nie spełniają wymogu stawianego przez art. 248 k.k.w. nie tylko z tego powodu, że pochodzą sprzed sześciu i czterech lat, ale przede wszystkim z tej racji, że „zagęszczenie” ma de facto

charakter bezterminowy. Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że wprowadzenie ograniczenia praw skazanych poprzez zagęszczenie cel może nastąpić jedynie w formie zarządzenia Dyrektora (art. 248 k.k.w. w związku z art. 247 k.k.w.) i stwierdził, że zarządzenia takiego pozwany nie przedstawił.

Sąd I instancji uznał, iż powodowi należy w oparciu o art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. przyznać zadośćuczynienie pieniężne odpowiednie do doznanej krzywdy. Ustalając jego wysokość Sąd meriti wziął pod uwagę jedynie okres pobytu powoda w celi nr (...) ((...)) do (...) tj. 7,3 m-ca), w której na 1 osadzonego przypadało 2,55 m^{((2))} powierzchni. Zmniejszenie powierzchni w celi nr (...) do 2,84 m^{((2))} na jednego osadzonego, w której powód przebywał jedynie przez okres 15 dni nie mogło w ocenie tego Sądu zostać zakwalifikowane jako działanie naruszające dobra osobiste powoda, gdyż było to minimalne przekroczenie dopuszczalnego zagęszczenia, a okres pobytu powoda w tej celi bardzo krótki.

Biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy poczynawszy od poziomu zagęszczenia celi w której przebywał powód a skończywszy na przyczynach z racji których został osadzony w pozwanym zakładzie karnym, Sąd Okręgowy uznał, iż odpowiednią kwotą zadośćuczynienia jest kwota 100 złotych za każdy miesiąc pobytu w zagęszczonej celi nr (...), co łącznie daje sumę 730 zł. (za 7,3 miesiąca) zasądzoną od pozwanego na rzecz powoda z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty. Kwota ta jest w ocenie Sądu I instancji odpowiednia tak do charakteru i rodzaju naruszonego dobra osobistego jak i do stopnia i zakresu jego naruszenia.

W pozostałym, zakresie, tak co do wysokości żądanego zadośćuczynienia jak i jego przyznania w oparciu o inne działania pozwanego powództwo w ocenie Sądu Okręgowego było bezzasadne i podlegało oddaleniu.

Konstatując powyższe Sąd I instancji miał na uwadze, że powód oprócz zarzutu umieszczenia w przeludnionej celi, nie wykazał dowodowo żadnego innego stawianego pozwanemu zarzutu, w szczególności nie udowodnił braku należytego wyposażenia celi, braku intymności w czynnościach higienicznych i fizjologicznych, przegrzania celi latem i niedogrzania zimą, częstego braku ciepłej wody, braku odpowiedniej dawki witamin, utrudnień w korzystaniu ze świetlicy i utrudnień kontaktów z bliskimi oraz zbyt krótkich spacerów.

Oprócz zarzutu nadmiernego zagęszczenia celi, żaden inny zarzut bezprawnego działania pozwanego w stosunku do powoda nie znalazł potwierdzenia w zebranych materiale. Sąd Okręgowy podkreślił, że pozwany przedstawiając dowody z dokumentów wykazał nieprawdziwość twierdzeń powoda odnośnie do wadliwości działania instalacji grzewczej, możliwości korzystania przez powoda ze świetlicy, spacerów, widzeń z rodziną, kwestii dostarczania środków higieny.

Mając na uwadze dokonane ustalenia i rozważania Sąd Okręgowy w oparciu o art. 24 kc w zw. z art. 448 kc jedynie w niewielkim zakresie powództwo uwzględnił, a w pozostałej części je oddalił o kosztach procesu orzekając na podstawie art. 102 kpc w zw. z art. 108 kpc.

Powyższy wyrok zaskarżyły apelacjami obie strony procesu.

Pozwany w swej apelacji od części wyroku uwzględniającej powództwo zarzucił mu naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie, a w szczególności art. 24 kc w zw. z art. 448 kc. Pozwany kwestionował prawidłowość stanowiska Sądu I instancji, iż działanie Dyrektora Zakładu Karnego polegające na

wprowadzeniu zagęszczenia cel było bezprawne, oraz że decyzja taka winna mieć formę zarządzenia. Zdaniem pozwanego bowiem umieszczenie powoda w celi przeludnionej nastąpiło z powodu potrzeby ochrony wartości nadrzędnych jakimi są bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz działanie w ramach obowiązków natomiast art. 248 kkw nie stanowi wymogu formy zarządzania dla decyzji dyrektora zakładu karnego o umieszczaniu osadzonych, na czas określony, w warunkach w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². Przepis ten stawia jedynie wymóg bezzwłocznego powiadomienia sędziego penitencjarnego o takim umieszczeniu, co pozwana jednostka uczyniła.

W oparciu o te podstawy apelacji wnosił pozwany o zmianę zaskarżonej części wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie wyroku w kwestionowanym apelacją zakresie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Powód w apelacji od części wyroku oddalającej powództwo zarzucił mu rażące naruszenie:

1. art. 227 i 231 kpc. oraz art. 233 kpc. polegające na pominięciu ustalenia i wyjaśnienia istotnej dla sprawy okoliczności czyli oceny stopnia naruszenia dóbr osobistych powoda, nie przeprowadzeniu prawidłowego postępowania dowodowego, braku bezstronnej i wszechstronnej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego uwzględniającej zasady prawidłowego rozumowania oraz doświadczenia życiowego.
2. art. 328 § 2 k.p.c. na skutek uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia w sposób nie pozwalający na dokonanie oceny toku. wyводу, który doprowadził Sąd do przekonania o słuszności zasądzenia powodowi zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i cierpienie jedynie na poziomie symbolicznym.
3. art. 23 i 24 i 448 k.c. w zw. z art. 110 § 2 k.k.w. oraz art. 77 ust. 1 Konstytucji RP poprzez przyjęcie błędnej podstawy prawnej zaskarżonego orzeczenia, pomijającej fakt, że zapewnienie więźniom warunków respektujących ich godność jest obowiązkiem konstytucyjnym organów władzy publicznej.
4. Błąd w ustaleniach faktycznych polegający na bezpodstawnym przyjęciu, iż okres 15 dni, kiedy powód osadzony został w przeludnionej celi nr (...) nie mógł zostać uznany za działanie naruszające dobra osobiste powoda.

Powód wnosił o zmianę zaskarżonej części wyroku przez zasądzenie na jego rzecz słusznego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i cierpienie w wysokości zgodnej z żądaniem pozwu lub co najmniej w znacznie wyższej wysokości niż uczynił to Sąd Okręgowy, ewentualnie wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Nadto powód w apelacji zgłosił wniosek o przeprowadzenie dowodu z dokumentów będących w posiadaniu Zakładu Karnego w(...) a pozwalających ustalić stopień zagęszczenia w celach, w których powód przebywał do chwili wniesienia apelacji, albowiem pomimo wydania wyroku w niniejszej sprawie pozwany nadal osadza powoda w celach przeludnionych.

Pozwany wnosił o oddalenie apelacji powoda.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje: Apelacja pozwanego podlegała uwzględnieniu natomiast apelacja powoda była niezasadna.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów apelacji i powoda odnoszących się do podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku i twierdzonych uchybień Sądu I

instancji przepisom prawa procesowego stwierdzić trzeba, iż są one chybione.

Nie ma w szczególności racji powód zarzucając, iż Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia przepisów art. 227 i 231 kpc poprzez nie dokonanie ustaleń i wyjaśnień istotnej dla sprawy okoliczności, a mianowicie stopnia naruszenia dóbr osobistych powoda oraz przez nieprzeprowadzenie prawidłowego postępowania dowodowego, skoro Sąd ten przeprowadził wszystkie dowody wnioskowane przez powoda na poparcie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie pozwu i następnie w oparciu o te dowody po dokonaniu ich oceny w granicach zakreślonych art. 233 § 1 kpc poczynił ustalenia faktyczne i dokonał subsumpcji tych ustaleń w płaszczyźnie norm prawa materialnego będących podstawą prawną żądania. Sąd Okręgowy wbrew odmiennemu stanowisku apelacji w pełni urzeczywistnił w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zasadę *da mihi factum, dabo tibi ius* natomiast argumentacja apelacji powoda przytoczona na uzasadnienie omawianego zarzutu w istocie tyczy bardziej kwestii naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe w ocenie powoda jego zastosowanie wyrażające się w nieodpowiednim określeniu wysokości zadośćuczynienia w stosunku do stopnia naruszenia jego dobra osobistego - godności do czego odniesienie się w sposób szczegółowy nastąpi poniżej.

Powracając do zarzutu naruszenia przez Sąd I instancji przepisu art. 227 kpc godzi się przypomnieć, iż zgodnie z tą normą przedmiotem dowodu mogą być tylko fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Ocena czy określone fakty mogą wywrzeć takie znaczenie zależy od przepisów prawa materialnego mających stanowić podstawę rozstrzygnięcia sporu (art. 328 § 2 kpc). Inaczej rzecz ujmując zakres czynionych ustaleń faktycznych i ocena czy określone fakty, które strona czyni lub zamierza uczynić

przedmiotem dowodzenia powinny być dokonywane i wyrażone pod kątem określonych przepisów prawa materialnego.

Odpowiedzialność pozwanego w świetle okoliczności faktycznych powołanych w pozwie na uzasadnienie żądania oparta jest o przepisy art. 23 kc, 24 kc w zw. z art. 448 kc co przyjął Sąd I instancji i pod tym kątem, wbrew zarzutowi apelacji, przeprowadził postępowanie dowodowe, a następnie dokonał w oparciu o zebrane dowody ustaleń faktycznych. Przeoczą jednak powód, że to on w myśl art. 6 kc w zw. z art. 3 kpc i art. 232 zd. 1 kpc obowiązany był wskazać dowody dla stwierdzenia faktów' z których wywodził skutki prawne. Sąd orzekający bowiem zgodnie z art. 232 zd. 2 kpc nie ma obowiązku dopuszczania dowodów z urzędu i z uprawnienia do tego rodzaju działania może korzystać tylko w szczególnych sytuacjach o wyjątkowym charakterze, nie mających w niniejszym przypadku miejsca (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.11.1997 r. .III CKN 244/97). Tymczasem powód poza bardzo ogólnikowymi twierdzeniami na temat stopnia naruszenia jego dobra osobistego - godności przez pozwanego, zawartymi tak w pozwie, jak i powtórzonymi w apelacji i argumentacją na rzecz tego twierdzenia wyrażającą się w przywołaniu orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydanego na tle art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4.XII,1950 r, nie powołał ani konkretnych okoliczności ani konkretnych dowodów na fakty mogące stanowić przesłankę do szczegółowych ustaleń w przedmiocie skutków umieszczenia go w przeludnionych celach, konkretnego wpływu takiego osadzenia na jego psychikę, samopoczucie, osobowość. Dowody osobowe zawnioskowane przez powoda oraz dowód z przesłuchania go w charakterze strony nie dostarczyły danych faktycznych pozwalających dookreślić czy powód z powodu osadzenia w celach o powierzchni na

mniej niż 3 m² przeżywał stres, cierpienie, napięcie głębsze i bardziej dolegliwe niż związane z samym faktem izolacji od zewnętrznego środowiska i odbywaniem kary.

Powód w swoich zeznaniach ograniczył się do stwierdzenia bardzo ogólnej natury, a mianowicie cyt: „Ja czuję się psychicznie sfrustrowany przez te warunki”. Jak z powyższego jednoznacznie wynika powód na uzasadnienie swego żądania zadośćuczynienia w dochodzonej pozwem wysokości nie powołał żadnych okoliczności związanych

z naruszeniem jego godności, z głębokim cierpieniem psychicznym czy też poczuciem strachu wywołanym warunkami w celi. Nie powołał się też, przykładowo na akty agresji współwięźniów czy napięcie nastrojów wywołane

„zagęszczeniem” osadzonych. W istocie powód żądanie zadośćuczynienia w wysokości 80.000,- zł wywodził jedynie z faktu odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach osadzenia w celach, gdzie przypadał na osadzonego metraż mniejszy niż 3 m² (gwarantowany przepisem art. 110 kkw) i tę okoliczność wykazał zaoficerowanymi przez siebie środkami dowodowymi. Sąd orzekający - jak już to powyżej zaznaczono - nie miał obowiązku poszukiwania i przeprowadzania dowodów ponad te, które zawnioskował powód, a które zostały przeprowadzone.

Nie ma też racji powód zarzucając naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 231 kpc poprzez nieustalenie w oparciu o ten przepis stopnia cierpienia powoda bądź innych okoliczności obrazujących głębokość i rodzaj krzywdy powoda związanej z

umieszczeniem w przeludnionych celach, bowiem wniosków na temat skutków psychicznych i fizycznych wywołanych warunkami odbywania przez powoda kary w celach zagęszczonych o jedną osobę nie da się wyprowadzić z samego faktu który powód udowodnił, a mianowicie że w celi nr (...) powierzchnia na jednego osadzonego była o 0,16 m⁽²⁾ mniejsza od normatywnej, a w celi nr (...) o 0,45 m⁽²⁾ mniejsza od normatywnej. Pozostałe zarzuty powoda odnośnie do warunków bytowych w pozwanym zakładzie karnym nie zostały bowiem przez niego wbrew ciężarowi dowodu z art. 6 kc udowodnione, co trafnie - bez naruszenia art. 233 § 1 kpc - uznał Sąd I instancji.

Chybiony jest także zarzut apelacji powoda naruszenia przez Sąd Okręgowy granic swobodnej oceny dowodów przewidzianych art. 233 § 1 kpc. Przede wszystkim zarzut ten nie został postawiony w apelacji w sposób formalnie i merytorycznie poprawny. Prawidłowe postawienie tego zarzutu wymaga bowiem wskazania konkretnego dowodu (dowodów) przeprowadzonych w sprawie, którego zarzut dotyczy i podania w czym skarżący upatruje wadliwą jego ocenę, z tą uwagą, że do uznania zarzutu naruszenia przepisu art. 233 § 1 kpc za uzasadniony mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby skarżący wykazał uchybienie przez Sąd regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów takim jak reguła logicznego myślenia, krytycyzmu, zasada doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów. Tymczasem powód po pierwsze w ogóle nie wskazuje konkretnych dowodów, które miałby w jego ocenie wadliwie ocenić Sąd I instancji i po drugie nie posługuje się argumentami jurydycznymi by wykazać, że Sąd I instancji rażąco naruszył ustanowione w art. 233 § 1 kpc zasady oceny wiarygodności i mocy dowodów i że to naruszenie miało wpływ na wynik sprawy. Nie stanowi prawidłowego postawienia i uzasadnienia zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc odwołanie

się w apelacji do istnienia w ocenie skarżącego konieczności wzięcia pod uwagę przez Sąd orzekający przy ocenie dowodów faktu powszechnie znanego jakim jest problem przeludnienia więzień i związane z tym zagrożenia, ryzyka czy też negatywny wpływ na realizację celów z art. 82 § 1 kkw, bowiem z samego tego faktu in concreto mogą dla osadzonych wynikać bardzo różne skutki, zaś powód nie wykazał poza okolicznością pozbawienia go w celi (...) i (...) normatywnego metrażu przez jego zmniejszenie o 0,16 m i 0,45 m na 1-osobę, żadnych innych twierdzeń na temat wadliwości warunków bytowych i rygorów pobytu u pozwanego.

Bezasadny jest także zarzut apelacji powoda, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku narusza przepis art. 328 § 2 kpc. Wbrew temu zarzutowi stwierdzić trzeba, że pod względem wymogów ustalonych tym przepisem jest w pełni prawidłowe, gdyż zawiera i ustalenie faktów, które Sąd uznał za udowodnione, dowodów na których się oparł i przyczyn dla których innym dowodom odmówił wiarygodności oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku. Sąd I instancji zawarł też w pisemnych motywach swego wyroku wywód, który doprowadził ten Sąd do przekonania, iż odpowiednim zadośćuczynieniem z art. 448 kc w stanie faktycznym sprawy będzie kwota 730 zł, która - co oczywiste - nie spełnia oczekiwań powoda, nie mniej jednak wywód ten poddaje się -wbrew odmiennemu stanowisku apelacji - ocenie. W tym miejscu, nieco wyprzedzająco, gdyż jest to związane z apelacją pozwanego, stwierdzić trzeba, iż Sąd Apelacyjny co do zasady nie podziela stanowiska Sądu Okręgowego o słuszności żądania powoda, a skoro tak to nawet co do kwoty 730 zł nie mogło ono podlegać uwzględnieniu.

Nieuzasadniony jest dalszy zarzut apelacji powoda, że ustalenie Sadu Okręgowego, iż osadzenie w celi nr (...) przez okres 15 dni od (...) do (...) nie stanowiło

działania naruszającego dobra osobiste jest błędne.

Zauważyć należy bowiem, iż w istocie zarzut ten nie dotyczy ustalenia faktycznego w przedmiocie osadzenia powoda w celi o metrażu nieodpowiadającym normie art. 110 kkw lecz oceny Sądu meriti że tak krótkotrwałe pozbawienie powoda

uprawnień, do powierzchni normatywnej, przy zachowaniu prawidłowości pozostałych warunków bytowych w celi, nie stanowiło naruszenia godności powoda uzasadniającej zastosowanie cywilnoprawnych środków ochrony dóbr osobistych. Z taką oceną Sąd Apelacyjny się zgadza, gdyż nie narusza ona norm art. 23, 24 kc.

Mając powyższe na względzie w reasumpcji

dotychczasowych rozważań stwierdzić trzeba, iż Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych niesprzecznych z zebrany materiał dowodowy ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za podstawę swego wyroku w zakresie w jakim dotyczą warunków w których powód odbywał u pozwanego karę pozbawienia wolności oraz działań pozwanego podejmowanych w trybie art. 24 § 8 kkw.

Przechodząc do zarzutów obu apelacji dotyczących naruszenia zaskarżonym wyrokiem norm prawa materialnego, takich jak art. 23, 24 i 448 kc w zw. z art. 110 § 2 kkw oraz art. 77 ust. 1 Konstytucji RP - apelacja powoda oraz art. 24 kc w zw. z art. 448 kc - apelacja pozwanego, podnieść należy co następuje:

Za stanowiskiem powoda przedstawionym w jego apelacji oraz za stanowiskiem Sądu I instancji przyjętym na uzasadnienie konstatacji o słuszności co do zasady

roszczenia powoda nie przemawiają zdaniem. Sądu Apelacyjnego powoływane tak w apelacji jak i w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane na tle art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i

Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. Sąd Okręgowy mimo, że zacytował obszernie pisemne fragmenty konkretnych wypowiedzi Trybunału zawarte w orzeczeniach to nie przytoczył konkretnych stanów faktycznych na tle których te orzeczenia wydano oraz pominął przy dokonywaniu indywidualizowanej oceny stanu faktycznego niniejszej sprawy wynikającą już i z tych orzeczeń koniunkcję elementu nienormatywnej wielkości celi, w której jest osadzony człowiek odbywający karę pozbawienia wolności z nieprawidłowymi warunkami bytowymi w danej celi przykładowo-: brak wentylacji; brak właściwych warunków sanitarnych; niewystarczająca ilość sprzętów typu łóżka, krzesła, stoły; brak warunków do korzystania z zajęć kulturalnych, sportowych, spacerów dla możliwości uznania, iż warunki pobytu skazanego naruszyły art. 3 Konwencji.

Podkreślić trzeba w tym miejscu, że żaden akt międzynarodowy, w tym przepisy Konwencji nie ustalają konkretnych norm powierzchni jakie powinny obowiązywać w zakładach karnych. Stąd też dotychczasowe orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - także to powołane przez Sąd I instancji oraz w apelacji powoda - wskazuje, że dla oceny czy nastąpiło naruszenie art. 3 Konwencji konieczne jest kompleksowe zbadanie wszystkich warunków pobytu skazanego. Dopiero ustalenie, iż przeważająca większość elementów składających się na ogół warunków i

rygorów pobytu podlega negatywnej kwalifikacji może

stanowiąc o naruszeniu art. 3 Konwencji i. Ocenie w płaszczyźnie art. 3 podlegają zatem: powierzchnia celi, liczba i płeć osób w niej osadzonych, warunki sanitarne, możliwość zachowania prywatności, ilość czasu spędzonego poza celą, możliwość korzystania z zajęć sportowych, możliwość pracy, wiek, stan zdrowia, następstwa psychiczne i fizyczne, etc. Istotnym jest w świetle orzecznictwa ETPCz, czy traktowanie

skazanego uznane za „poniżające” było zamierzone i czy doszło do negatywnych następstw ewentualnego naruszenia w osobowości lub zdrowiu poszkodowanego. Kara bowiem i traktowanie związane z jej wykonaniem mogą zostać uznane za „niehumanitarne” lub „poniżające” dopiero gdy odczuwane cierpienie lub upokorzenie przekracza ten nieodłączny element cierpienia lub upokorzenia, który związany jest z traktowaniem lub karaniem zgodnym z prawem. Inaczej rzecz ujmując orzecznictwo ETPCz kładzie nacisk na obiektywną ocenę przyczyn, skutków i zamiaru, nie zaś do subiektywnych odczuć dyskomfortu osadzonego, które towarzyszą każdemu skazanemu i to bez względu na osobistą jego wrażliwość, (por: orzeczenie ETPCz z 29.04.2003 skarga nr (...); z 11.03.2004 r. skarga nr (...); z 16.12.99 r. skarga (...); także powoływany przez Sąd I instancji wyrok z 19.04.2001 skarga nr (...)).

Mając powyższe na uwadze uznać należy, iż wyrażona przez Sąd Okręgowy ocena, iż osadzenie powoda u pozwanego w przeludnionych celach nosiło znamię swego rodzaju

nieuzasadnionej tortury, była z uwagi na stan faktyczny sprawy całkowicie błędna i nieuprawniona. Nadto w zestawieniu z wysokością przyznanego zadośćuczynienia stanowisko Sądu Okręgowego jawi się jako niespójne. Przede wszystkim jednak Sąd I instancji dokonując tak negatywnej oceny faktu osadzenia powoda w celach, w których powierzchnia na 1-nego osadzonego nie wynosiła 3 m⁽⁽²⁾⁾, lecz odpowiednio w celi nr (...) powierzchnię 2,84 m⁽⁽²⁾⁾, a w celi nr (...) 2,55 m⁽⁽²⁾⁾ całkowicie pominął wynikające z zebranego materiału dowodowego pozostałe okoliczności dotyczące warunków i reguł odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności, z których wynikało iż, powód: miał zapewnione własne sprzęty tj . łóżko szafkę, taboret; miał zapewnioną intymność przy czynnościach higieny i fizjologicznych

(wydzielony trwale kącik sanitarny); miał zapewnioną możliwość korzystania i korzystał ze spacerów, biblioteki i siłowni; miał zapewnioną możliwość korzystania ze świetlicy innego oddziału zakładu, nie utrudniano mu widzeń z osobami bliskimi; nie miał zastrzeżeń co do możliwości korzystania z łaźni i co do żywienia (dowód: zeznania powoda R. B. k-93). Pominął też Sąd Okręgowy okoliczność, iż w celach w których osadzony był powód niedochowanie normy powierzchniowej ustanowionej przez art. 110 kkw było spowodowane umieszczeniem tylko jednej osoby więcej i było nieznaczne (zmniejszenie powierzchni na 1-nego osadzonego o 0,16 m² i 0,45 m²) . Wszystkie przytoczone argumenty przeczą trafności konstatacji Sądu I instancji, iż doszło do stosowania przez pozwanego wobec powoda swego rodzaju cyt: „nieuzasadnionej tortury”. Z orzeczeń ETPCz należy bowiem wysnuć wniosek, iż samo przebywanie osadzonego w przeludnionej celi nie jest wystarczającą przesłanką do takiej kwalifikacji traktowania skazanego przez Państwo oraz że odpowiedzialność na podstawie art. 3 Konwencji w zasadzie nie następuje za samo przebywanie osadzonego w przeludnionej celi. Jak to już wyżej podnoszono powód wbrew art. 6 kc nie udowodnił żadnego innego zarzutu niedochowania przez pozwanego prawidłowych warunków odbywania kary pozbawienia wolności poza przeludnieniem celi.

Umieszczenie powoda w przeludnionych celach w okresie od (...) do czasu wyrokowania przez Sąd I instancji było bezprawne. Nie ma bowiem racji pozwany wywodząc w swej apelacji, iż Sąd Okręgowy nietrafnie przyjął, że pozwany nie obalił domniemania z art. 24 § 1 kc. Godzi się w tym miejscu przypomnieć, iż okolicznościami wyłączającymi bezprawność, są:

- 1) działanie w ramach porządku prawnego
- 2) obrona interesu zasługującego na ochronę

3) zezwolenie pokrzywdzonego.

Pozwany nie wykazał dowodowo istnienia żadnej z wskazanych okoliczności uchylających bezprawność

umieszczenia powoda w przeludnionej celi.

Pozwany w szczególności nie wykazał, że umieszczenie powoda w przeludnionych celach zostało dokonane w wyniku prawidłowego, opartego na art. 248 § 1 kkw działania dyrektora Zakładu Karnego w (...)

Nie rozstrzygając poruszanej przez Sąd I instancji oraz w apelacji pozwanego kwestii czy decyzja o umieszczeniu osadzonych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², powinna przybrać formę zarządzenia Dyrektora zakładu karnego, czy tylko pisemnego zawiadomienia sędziego penitencjarnego, podkreślić trzeba -za Sądem Okręgowym - iż pozwany domniemania bezprawności swego działania nie obalił przede wszystkim dlatego, iż przedłożone przez niego dowody w postaci pism Dyrektora Zakładu Karnego do Sądu penitencjarnego dotyczyły lat 2002 i 2004, a nie (...). Nadto trafnie Sąd I instancji zauważył, iż w tych pismach czas trwania odstępstwa od reguły z art. 110 kkw nie został określony.

Bezprawność działania pozwanego, polegającego na umieszczeniu powoda w przeludnionej celi, nie jest jednak wystarczająca dla przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa - Zakładu Karnego w (...)Zgodnie z art. 24 § 1 kc przesłanki odpowiedzialności na tle ochrony dóbr osobistych to istnienie dobra osobistego, jego naruszenie lub

zagrożenie naruszenia i bezprawność działania sprawcy.

Wszystkie te przesłanki muszą być spełnione równocześnie, zaś brak którejkolwiek z nich powoduje brak

odpowiedzialności sprawcy. Poszkodowany (powód) winien wykazać spełnienie dwóch pierwszych przesłanek. To powód

winien wykazać w jakich swoich odczuciach, ewentualnie konkretnie przewidzianych prawem dobrach osobistych został dotknięty zachowaniem sprawcy i na czym polega naruszenie tej sfery jego przeżyć oraz okoliczności te udowodnić.

Powód powoływał się w sprawie niniejszej na naruszenie jego godności na skutek osadzenia go w pozwanym zakładzie karnym w przeludnionych celach.

Tytułem uwagi natury ogólnej stwierdzić trzeba, że godność człowieka (jego cześć) jest dobrem osobistym wprost wymienionym w art. 23 kc jako chronione prawem cywilnym. Godność osobista jest tą sferą osobowości, która konkretyzuje się w poczuciu własnej wartości człowieka i oczekiwaniu szacunku ze strony innych ludzi. Poczucie to stanowi istotny element psychiki człowieka, kształtowane jest przez szereg różnych okoliczności zewnętrznych (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 kwietnia 1989 I CR 143/89) OSPiKA 1990 nr 9 poz. 330)

Z orzeczeń Sądu Najwyższego z dnia 28.02.2007 r. V CSK 431/06 oraz 2.10.2007 r. II CSK 269/07, w szczególności z uzasadnienia wskazanych wyroków, a także z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. SK 25/07 wynika wniosek, iż zagęszczenie w celi może stanowić naruszenie dóbr osobistych - godności i prawa do intymności-jednakże nie poprzez sam przez siebie fakt wystąpienia przeludnienia celi. Ocena czy przeludnienie w celi stanowiło naruszenie dóbr osobistych skazanego musi być poprzedzona analizą i innych okoliczności przydatnych do oceny obiektywnej, takich jak pozostałe warunki odbywania kary, stopień przeludnienia, czyli oceny danego stanu faktycznego in concreto.

W ocenie Sądu Apelacyjnego pozwany wykazał, iż poza nieznacznym zmniejszeniem powierzchni normatywnej przypadającej na jednego osadzonego w celach, w których

powód odbywał u pozwanego karę pozbawienia wolności, wszystkie pozostałe warunki w Zakładzie Karnym w (...) odpowiadały obowiązującym normom. Powód natomiast wykazał dowodowo wyłącznie okoliczność przebywania w przeludnionych celach, co zdaniem Sądu II instancji jest niewystarczające dla uznania, iż doszło do naruszenia jego godności i w konsekwencji niewystarczające dla skutecznego domagania się ochrony z art. 24 kc w zw. z art. 448 kc. Inaczej rzecz ujmując powód nie wykazał, że rzeczywiście przez samo przebywanie w nieznacznie przeludnionych celach naruszona została jego godność. Powód nie wskazywał w pozwie, czy też słuchany jako strona w jakich swoich odczuciach dotyczących własnej wartości i oczekiwania szacunku został poniżony przez samo umieszczenie w celi w której przypadła na niego nieznacznie niższa od normatywnej powierzchnia. Samo stwierdzenie powoda w toku zeznań, że czuł się sfrustrowany psychicznie przez te warunki jest niewystarczające dla ustalenia faktu naruszenia godności powoda przez pozwanego. Zważyć należy bowiem, że każdemu osadzonemu towarzyszy odczucie dyskomfortu psychicznego związane z izolacją, i warunkami odbywania kary pozbawienia wolności.

W konsekwencji powyższych rozważań stwierdzić należy odmiennie niż to uznał Sąd I instancji, iż powód nie wykazał naruszenia przez pozwanego jego godności wobec czego z kolei ziszczenie się przesłanki bezprawności działania pozwanego jest niewystarczające dla udzielenia powodowi ochrony z art. 24 kc i 448 kc. Trafnym zatem okazał się zarzut apelacji pozwanego, iż w stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy zasądzając zadośćuczynienie od pozwanego na rzecz powoda dopuścił się ich naruszenia.

Z opisanych względów niezasadnym jest - co oczywiste -zarzut apelacji powoda iż Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia norm art. 23, 24, 448 kc w zw. z art. 110 § 2 kc

oraz art. 77 ust. 1 Konstytucji w ujęciu w tej apelacji przytoczonym, skoro w stanie faktycznym sprawy normy te w ogóle nie mogą mieć zastosowania. Powyższe powoduje, iż rozważanie argumentów apelacji powoda o nieodpowiedności wysokości zasądzzonego zadośćuczynienia staje się bezprzedmiotowe.

Wyjaśnić także należy, iż Sąd Apelacyjny oddalił wnioski dowodowe zawarte w apelacji powoda jako spóźnione (art. 381 kpc) oraz nieistotne w rozumieniu art.227kpc dla rozstrzygnięcia sprawy w sytuacji, gdy Sąd II instancji roszczenie powoda ocenił jako pozbawione podstaw faktycznych i prawnych.

Na marginesie powyższych rozważań stwierdzić trzeba, że gdyby hipotetycznie założyć, że samo przez się w konkretnych okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy - umieszczenie powoda w przeludnionej celi stanowiło naruszenie jego godności osobistej to i tak roszczenie nie zasługiwało na uwzględnienie z uwagi na niewspółmierność żądanej ochrony (zadośćuczynienie z art. 448 kc) do rodzaju naruszenia oraz niewykazanie przez powoda doznania krzywdy.

Zważywszy na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc w uwzględnieniu apelacji pozwanego zmienił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo poprzez jego oddalenie także co do kwoty 730 zł - punkt I sentencji i oddalił apelację powoda w całości w oparciu o art. 385 kpc - punkt II sentencji.